

PAPER DETAILS

TITLE: ROMAN GRAF'IN "BAY BLANC" ROMANINDA MODERNİZM, BİREY VE YABANCILASMA

AUTHORS: Ayhan Yavuz ÖZDEMİR

PAGES: 1198-1211

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1168179>

ROMAN GRAF'IN “BAY BLANC” ROMANINDA MODERNİZM, BİREY VE YABANCILAŞMA

MODERNISM, INDIVIDUAL AND ALIENATION IN ROMAN GRAF'S NOVEL OF *MR BLANC*

Ayhan Yavuz ÖZDEMİR¹

Öz

Bu çalışmada, Roman Graf'ın *Bay Blanc* adlı romanında modernizm, birey ve yabancılaşma konuları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacı, modernizmin bireyi nasıl etkilediğini yabancılaşma problemini ele alarak söz konusu romanda ortaya koymaktır. Bunun için çalışmada, metne bağlı ve metni aşkın yaklaşım biçimlerinden faydalanılmıştır. Günümüz İsviçre edebiyatının önemli temsilcileri arasında yer alan Roman Graf, *Bay Blanc* adlı romanında toplumun en küçük bileşeni olarak görülebilecek olan bireyi ele alır. Graf, bir yandan bireyin güvenli ve düzenli bir yaşam adına vazgeçtiklerini, diğer yandan vazgeçilenlerin sebep olduğu çelişkilerini eleştirel bir biçimde sorgular. Graf'ın yönelttiği eleştirinin odağında yalnızlık farkında olan, düzeltme imkanı bulunan, ama buna karşın düzeninin bozulmaması adına riske girmeyen, çözüm için uğraşmayan birey yer alır.

Anahtar Kelimeler: Roman Graf, *Bay Blanc*, Modernizm, Yabancılaşma

Abstract

In this study, the subjects of Modernism, Individual and Alienation in Roman Graf's novel named *Mr. Blanc* are investigated. Purpose of the study is to reveal the effect of modernism on individual by addressing the problem of alienation in the given novel. For this purpose, dependent and non –dependent on text form of works have been used. Roman Graf, remain one of the important representatives of contemporary Swiss literature and in his *Mr. Blanc* Novel, handled the person who can be seen as the smallest component of society. Graf, are queried argumentatively on the one hand, given up the things on behalf of regular and safe life of individual on the other hand causing discrepancies by giving up things.. There is individual that focus of Graf's direct criticism notices the incorrectness, has opportunity for fixing, in spite of that take no chances and not try for solving on behalf of disruption of order.

Keywords: Roman Graf, *Mr. Blanc*, Modernism, Alienation

¹ Arş.Gör., Hakkari Üniversitesi, ayhanyavuzozdemir@hakkari.edu.tr, Orcid:0000-0002-2601-2486

1.Giriş

Günümüz İsviçre yazınının önemli temsilcileri arasında yer alan Roman Graf, *Bay Blanc* adlı romanı ile birçok ödüle layık görülür. İsviçre toplumunun sorunlarına işaret eden Graf, *Bay Blanc* karakteri aracılığı ile birey ve toplum merkezli eleştiri yapar. İsviçreli *Bay Blanc* karakterinin modern toplum içinde yaşadığı çelişkileri anlattığı romanında bireyin kendine ve topluma yabancılaşmasını ele alır. Läubli'ye (2009) göre Graf, romanda anavatan olarak İsviçre'den birçok kez bahsederek Almanca yazan yazarlar arasında sevilen bir konuyu benimsemiştir. Bir taraftan İsviçre edebiyatından ilham alarak kendi ülkesini eleştirme yoluna başvururken, diğer taraftan bu geleneğin büyük isimleri ile boy ölçüşme tehlikesine girmektedir.

Bay Blanc Cambridge üniversitesinde eğitim almış, kuralcı, doğrucu, hata yapmama, toplumsal beklentilere göre yaşamını şekillendirme ilkeleri çerçevesinde yaşamını sürdürmüş bir bireydir. Korkudan, kaygıdan, riskten uzak durma adına hayatı kaçırarak salt akıl ve mantık odaklı yaşamış ve materyalist bir felsefeyi benimsemiş, emekli olmuştur. Söz konusu yaşam tarzının *Bay Blanc*'dan alıp götördüklerinin ele alındığı romanda genel anlamda *Bay Blanc*'ın annesi, Vreni ve Heike ile olan yaşanmışlıkları üzerinde durularak günümüz insanı tasvir edilir. Fromm (1997: 17) günümüz insanının ilgisinin, insanın mükemmelliği yerine maddesel olguların mükemmelliği ve bunların nasıl daha mükemmel hale getirilebileceği üzerine yoğunlaştığını vurgulamaktadır. Duygulanmak yeteneğini yitiren batılı insanlar kuşkudan ve ruhsal yıkıntıdan, tasadan kendini kurtaramamaktadır. Mutluluk, bireycilik, özgür girişim gibi basmakalıp şeylerden söz etseler de yaşamsal anlamda hiçbir amaçları yoktur, niçin yaşadıkları, bütün çabalarının amaçlarının ne olduğu sorusuna cevap bulmakta zorlanmaktadır. Aileleri için, yaşamın tadını çıkarmak için, para kazanmak için yaşadıklarını iddia edenler olsa da gerçekte niçin yaşadıklarını bilmemektedirler. Yalnızlıktan ve güvensizlikten kendilerini kurtarmaktan başka istekleri yoktur aslında. Fromm tarafından betimlenen insanların yaşadığı söz konusu durum, modernizmin ve bireylerin yaşadığı yabancılaşma sorunun merkezinde yer alır.

2.Modernizm ve Yabancılaşma

Tek değerlilik ve merkezilik olgularını temel alan modernizm, rasyonelleşmenin irrasyonel kökenlerinde ortaya çıkan kriz olarak görülür. Bilimsel, siyasi, kültürel ve endüstriyel süreçlerle gelişen modernizm kavramı başkası olma akımı olarak betimlenebilir. İkinci Dünya Savaşı, soğuk savaş döneminde yaşanan silahlanma yarışı ve nükleer tehdit, toplumsal bilinçaltına yerleşen yok olma korkusu, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, gerçeklik algısının değişmesi gibi durumlar modernizmi ortaya çıkaran şartlar olarak görülebilir (Eliuz, 2016: 88). Bilimsel gelişmeler ve bu gelişmelerin sosyopolitik sonuçları, insanın yabancı olduğu yeni bir dünyayı şekillendirmektedir. Bu yeni dünyada, maddeye dayalı yeni bir değerler sistemi insanın, doğanın, doğal olanın yerini almaktadır. Kazanmanın, paranın, prestijin ve çıkarın temel amaç olduğu dünya düzeninde insancıl ölçütler gitgide daha da önemsiz hale gelmektedir. Madde egemenliğinin yaşamın merkezine yerleştiği ve teknolojinin devleştiği bu ortamda insan önemini yitirmektedir (Ecevit, 2001: 35).

Akılcılığı temel alan modernizm, bilimsel gelişmeler, yaşam koşullarının iyileşmesi ve refah seviyesindeki yükseliş gibi birçok olumlu sonucu beraberinde getirmesine karşın çeşitli olumsuzlukların ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Bu olumsuzluklar arasında insanları yabancılaştırması, kiteselleştirmesi ve tüketim toplumunun ortaya çıkması sıralanabilir. Modernizmle birlikte birçok olanağa sahip olan birey, bu olanakların sebep olduğu değersizliğin ruhunda oluşturduğu boşluk ile hezeyana uğrar. Bu durum kendilik değerinden uzaklaşan bireyi modernizmin kölesine dönüştürür (Geçen, 2012:1217).

Descartes ile birlikte düşünce ve duygu birbirinden ayrıştırılmaya başlanmış ve düşünce akla uygun olarak, duygu ise akıldışı olarak görülmüştür. Doğanın denetim altına alınmasının ve daha çok üretmenin yaşamın en önemli amacı haline geldiği bu süreçte insan kendini bir eşya durumuna dönüştürmüştür. Mülkiyet yaşamdan, sahip olma var olmadan daha önemli konuma gelmiştir (Fromm, 1997: 16-17). Sanayileşme ve kentleşme bu çağın insanını olumsuz etkilemeye başlamış, geleneksel toplumda kaynaştırıcı güç olan dini ve manevi unsurların yerini modern toplumda dünyevi ve maddeci normlar almıştır (Sazyek, 2013: 1247). Modernizmin beraberinde getirdiği bu değerler dizgesinden ayrılış yabancılaşmaya, yabancılaşma da sonu gelmeyen çatışmalara neden olan düşmanlığa sebep olmaktadır. Bu durumun sonuçları arasında, dünyanın anlamının silinmesi, yaşamın büyüünün yok olması ve insani ilişkilerin sığlaşarak pragmatik çıkarlara dönüşmesi yer almaktadır. Kalkınma, gelişme, barış, özgürlük ve insan hakları gibi düşünceler söylemlerin ötesine geçemeyince düşünce ile yaşam sorgulanmaya başlanmıştır (Eliuz, 2016: 88). Yaşam temposundaki artış insanlar arasındaki anlaşma kanallarının tıkanmasına sebep olmuştur (Sazyek, 2013: 1247). Özger ve Parlakpınar (2012: 2563), modern insanı ve toplumları derinden etkileyen yabancılaşma kavramının, bireyin çevresine uyumunun azalması veya kendini topluma ait hissedememesi durumlarında kullanıldığını belirtirler ve yabancılaşmayı bireyin kendine, topluma ve varlığa yabancılaşması olarak sınıflandırır. Bireyin yaşadığı yabancılaşma durumu ayrıca şu şekilde betimlenebilir:

“(...) yabancılaşma, genel hatlarıyla insani özden uzaklaşma, insani özden uzaklaşan sosyal bütüne bireyin tepkisi: bireysel özyapının toplumsal özyapı karşısında hareketsiz/edilgen kalması ve bireyin kendini gerçekleştirememesi; insanın hâkim güç tarafından süjeden objeye indirgenmesi, bir özne değil, bir araç olarak ele alınması; toplumsal yapının bireyin iç dünyasına müdahil olması ve bireyin doğal olanla toplumsal olan arasındaki kısıtlanmışlık hali, bilinçliliğin yaşamı değil, yaşamın bilinçliliği belirlemesi sonucunda bireyin sürekli bir iç çatışma yaşaması ve ruh dinginliğine bir türlü erişememesi; (...) durumu biçimlerinde ortaya çıkan sürecin adıdır” (Oruç, 2017: 789).

Toplum, dil, din siyaset ve daha birçok alanda kullanılan yabancılaşma bireyin yaşantısında yoğun olarak hissedilen bir durumdur (Çiçek, 2015: 142). Aydınlanma çağında akıl ve bilim ile dünyaya meydan okuyan ve kendisini yaşamın merkezine koyan modern birey, akıl sayesinde kendisini diğer canlılardan üstün ve diğer canlılar üzerinde hakimiyet kurma hakkına sahip olan mükemmel bir varlık olarak görür. Modern dünyada herkes ayrı ayrı dünyaları olan aynı zamanda toplumsal bir ağa bağlı olmak zorunda olan bireylerdir (Topsakal, 2011: 39-40). Yabancılaşan insan, eylemleri sonucunda istediklerini elde edemeyeceği düşüncesinin sebep olduğu güçsüzlük ve umutsuzluk duygusunu yaşayabilir ve zamanla varlığın anlamsız olduğunu düşünebilir. Yabancılaşan birey varlığı herkesin algıladığından farklı algılama sürecine girer. Bu farklılık durumu zamanla sanatçı özninin kendiliği haline gelir (Özger ve Parlakpınar, 2012: 2564). Sonuç olarak yabancılaşmayı tetikleyen temel etmenler arasında sanayileşme ile birlikte insan ve nesne arasındaki ilişkinin yeni bir boyut kazanması, nesnenin insanı geri plana itmesi durumları sayılabilir. Sanayi toplumuna geçilmesi ile birlikte gelenek ve din gibi insana yol gösterici unsurların hayatın dışına itilmesi bireyi dünyada dayanaksız bırakmıştır. Kendini bir kültüre, gruba, inanca ve değerler sistemine ait hissetmeme durumu insanı yaşadığı çevrede tek başına bırakmıştır. Tinsel olanı göz ardı eden birey şeylerin, metanın ve maddi olanın sıkıştırdığı insani benliğinden uzaklaşarak bunalıma girer. Bu süreçte acizlik, anlamsızlık ve tecrit edilmişlik duygusu yaşayan birey hayata katılamaz ve onu sadece seyrederek (Oruç, 2017: 788-789).

Modernizmin beraberinde getirdiği gelişmeler kültür, sanat ve edebiyat eserlerinde biçim ve içerik açısından yansımaları bulmuş, kimi zaman ise bu alanlara ait eserler

modernizme yöneltlen eleştirinin dışı vurumu için birer araç işlevi üstlenmiştir. Modernizmin ortaya çıkardığı yabancılaşma probleminin edebiyat eserlerindeki yansıması bu çalışmanın odağında yer almaktadır.

3.Yöntem

“İnsanın ve toplumun turnusol kâğıdı olan edebiyat özelde de roman, insan meselelerine uzak kalmayarak yabancılaşma olgusunu mercek altına alır (İlhan, 2012: 58). Eserlerinde yabancılaşma konusunu ele alan yazarlar, sorunun çözümüne yönelik çalışmalar için de yol gösterici olmuşlar ve yabancılaşmanın modern toplum içindeki yapısı, baskıcı etkisi sonucu birey ve toplum hayatında yol açtığı sorunların gözler önüne serilmesinde etkili olmuşlardır (Çiçek, 2015: 143). Bu çalışmada bu yönde bir eser olarak görülebilecek olan Graf’ın *Bay Blanc* adlı romanında yabancılaşmanın bireyin dünyasına yansıtılarak nasıl ele alındığı incelenmiştir.

“Bir çalışmada izlenen yöntemin seçiminde genellikle ele alınan konunun belirleyici etkisi olduğu kuşkusuzdur” (Karakuş, 1995: 77). Bu bağlamda modernist bir roman olarak değerlendirilebilecek *Bay Blanc* romanını ele almak için benimsenen bakış açısı yorumbilimdir. Yorumun bir tür eleştiri olduğu kabul edilirse, bu eleştiride önemli olan, yazarın neyi amaçladığı ya da kastettiği değildir. Söz konusu eleştirinin amacı anlatılmak isteneni keşfetmek yerine, yazının ürünün ne verdiğini ortaya koymaktır (Özbek, 2007: 8). Yazınbilim ve yorumbilim, yazın ürünlerini anlaşılabilir kılabilmek için farklı yöntemler geliştirmişlerdir. Yazınbilim kuramcılarının birbirlerinin kuramlarını eleştirmeleri, yazın ürünlerine çok yönlü yaklaşılmasını mümkün hale getirmiştir. Yazın ürünlerine yaklaşım biçimleri temelde metne bağlı ve metni aşkın olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bir yapıtın yorumlanmasında bunlardan hangisinin uygun olacağı tartışması geride bırakılarak her iki yaklaşımın da geçerliliğini koruyacağı savunulabilir. Bazı yapıtların yorumlanmasında söz konusu yapıtın özelliklerine göre yöntem belirlemek daha uygun olacaktır. Burada önemli olan yapıtı anlaşılır hale getirebilmek, arka planına inerek bildirimleri ortaya koyabilmektir. Hatta bir yapıtın yorumlanmasında her iki yönteme de başvurulabilir (Özbek, 2007: 9-10). Çalışmada romanı çok yönlü olarak değerlendirebilmek için metne bağlı ve metni aşkın yaklaşım biçimleri bir arada kullanılmıştır. Metne bağlı yaklaşımda, yazın ürününden hareket edilmiş, onun konusunun ne olduğu, olayın nerede geçtiği, onda nasıl insanların yer aldığı, okura hangi düşünce ya da sorunun iletildiği gibi (Yıldırım, 2012: 8-9) sorulardan yola çıkılarak roman yorumlanmıştır. Metin dışı verilerden yararlanırken ise “metnin ortaya çıktığı dönemi, yazarın yaşadığı dönemi ve toplumsal yapıyı, yazarın toplumdaki yerini, çevresini, eğitimini, aile yapısını vs. kısaca, bütün kültürel, siyasal, toplumsal arka planını ele” (Yıldırım, 2012: 8) alan yazın sosyolojisine başvurulmuştur.

4.Bulgular ve Yorum

Romanın sistematik biçimde yorumlanması amacı ile çalışmanın bu kısmında beş alt başlığa yer verilmiştir: (1) Modern Yaşamda Bir Birey: *Bay Blanc*, (2) *Bay Blanc*’ı Modern Yaşama Hazırlayan Rehber: Anne, (3) Modern Yaşamda *Bay Blanc* İçin Bir Umut: Heike, (4) Modern Yaşamda *Bay Blanc*’ın Yol Arkadaşı: Vreni, (5) Modern Yaşamda Son Perde: *Bay Blanc*’ın Kendisiyle Hesaplaşması ve Ölümü Bekleyişi. Çalışmada ilk olarak romandaki olayların öznesi konumundaki *Bay Blanc* üzerinde durulmuştur.

4.1.Modern Yaşamda Bir Birey: *Bay Blanc*

Yabancılaşma sorununu ele alan romanlarda, toplumsal olgunun öznesi olan yabancılaşmış insan, roman terminolojisindeki karşılığıyla “protagonist” bulunur. Aynı zamanda bu romanlarda ortak “antagonist” de yer alır. Bu karşıt güç toplumdur. Bireyin yaşadığı toplumsal yapı ve yaşamın kendisi aşılamayan bir engele, çözölemeyen bir soruna

dönüşür (Sazyek, 2013: 1245). Protagonist olarak *Bay Blanc*'ın yer aldığı romanda, antagonist olarak toplum üzerine düşen görevi yerine getirmektedir. Modern toplumun tipik bireyi *Bay Blanc*, modern dünyanın dayatmaları nedeni ile hem kendine hem de topluma yabancılaşmıştır. “Sanayi toplumunun belirleyici etkisi, yerini riskler ve muğlaklıklara bırakmış, birey özgürlük ve kariyer idealleri ile kuşatılarak, bir yerden başka bir yere sürüklene gelmiştir” (Talu, 2010: 163). *Bay Blanc*'ın yaşamını derinden etkileyen bu riskler ve muğlaklıklar daha romanın ilk sayfalarında yer almaktadır:

“Şirketin farklı bir alanda faaliyet gösteren ve aslında çok daha fazla gelecek vaat eden bir başka biriminde yeni pozisyonlar açılacaktı; ama kendisinin nitelikleri maalesef bu pozisyonlara uygun değildi, dolayısıyla şirket içinde bir çözüm olanağı bulunamayacaktı” (Graf, 7-8).

Sürekli değişimin söz konusu olduğu, yeni olanın tercih edildiği, eskinin ötelendiği düzende işinden kovulan *Bay Blanc* için bir yerde kalıcı olmak söz konusu değildir. Çünkü Talu'nun (2010: 144) belirttiği gibi kalıcı olan hiçbir şeyin olmadığı ve yeni olanın arzulandığı modern dünyada bireyin sahip oldukları tehdit altındadır ve anlamsız kılınmaktadır. Modern dünyada insani duygu ve algıları yok sayan akıl, mantık ve rasyonalitenin ayrıcalık kazanması gerçeği yer alır.

Akıl, mantık ve rasyonalitenin baskınlığı *Bay Blanc*'ın düşüncelerine, davranışlarına ve yaşam tarzına yansır. Güvenli bir limana sığınmak adına hayatını mantık ve akıl yürütmeler üzerine kurar. Risklerden ve muğlaklıklardan kaçınmak için her şeyi öngörülebilir çerçevede alışkanlıklar düzeyinde yapar. “Yanlış yaparsa silebilmek için bulmacayı kurşun kalemle çözen *Bay Blanc*'ın (...)” (148) yaşam tarzı, modern bireyin yazgısını gözler önüne sermektedir. Modern birey, belirsizliği yok etmek, verimliliği arttırmak için yaşamı standartlaştırmakla meşguldir (Talu, 2010: 143). *Bay Blanc*, edindiği bu mekanik davranışlara hayatının vazgeçilmezleriymiş gibi sadık kalmıştır:

“Hayatı boyunca bu lacivert takıma siyah takımlar da eklemişti tabii, henüz işsiz olmadığı zamanlarda (iş arkadaşları rahat kıyafetler tercih etmesine rağmen) bunları her gün giymişti; çünkü prensip sahibi bir adamdı o. İşte de prensip sahibiydi, takım elbise giymeden işe gitmeyi yasaklamıştı kendine, (...)” (14-15).

Tüm bu mekanikleşme ve standartlaşma içinde *Bay Blanc* huzursuz, ikilemler yaşayan, mutlu olamayan, söz konusu olumsuzlukların farkında olan ve bunların kaynağını bildiğini sanan, ama yine de bu durumlardan kurtulamayan bir bireydir. Annesinin ona söylediği “1901 tarihinde yapılmış bir evde yaşıyoruz” (24) ifadesi onun ve yaşadığı çağın insanların yüzleştikleri bu tür sorunların kaynağına işaret eder. Bu ifadede yer alan tarih bir yüzyılın bitişine ve yeni bir yüzyılın başlangıcına denk gelmektedir. 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın ilk yarılarını içine alan ve “Yüzyıl sonu” ya da “Fin de Siecle” adıyla geçen bu dönem bir bitiş, bir çöküş dönemi olarak görülmüştür. Avrupa’da sanat, felsefe ve edebiyatın eğitici gücüne inanan seçkinler, bilimi ve makineleşmeyi üstün tutacak olan 20. yüzyıla kuşku ile bakmışlardır (Aytaç, 1991: 93). Dönemin çöküntülü atmosferini vurgulamak için kullanılan “Fin de Siecle” ifadesi melankoli, sona gelmişlik ve varoluş acısı gibi bir takım anahtar kelimeleri ortaya çıkarmıştır (Asutay, 2018: 35). Romanda *Bay Blanc*'ın yaşadığı bu sorunlar bu dönem insanların ortak noktalarıdır.

Günümüzde birçok insan huzursuzluk, içten içe donuklaşma şikayetinden psikanalistlere başvurmaktadır. Bu insanlar uykusuzluk, evlilik sorunları, işlerini sevmeme gibi sorunlardan sızlanmaktadırlar. Bu insanlar bu şikayetlerine çözüm bulduklarında sorunlarının çözüleceğini düşünse de aslında bu durumun nedeni çok daha derinlerde yatmaktadır. Bu şikayetlerin ortak nedeni insanların kendilerine, çevrelerine ve insanlara yabancılaşmasıdır ve söz konusu sorunlar yabancılaşmanın bilinçlerine ulaşabilen dış

görünümleridir (Fromm, 1997: 27-28). *Bay Blanc*, sorunlarının kaynağı olan söz konusu yabancılaşma nedeni ile ne geçmişinden memnundur ne de bugünü gerçek anlamda yaşayabilmektedir. Özher (2006: 125), geçmişi ile yaşadığı zamanı uzlaştırabilen bireyin geleceğe kendi iradesi ile yön verebileceğini savunur. Bu yönlendirme sürecinde birey kendi ruhunda ve bedeninde kendini inşa etmeyi öğrenir. Varoluşsal anlamda tamamlanmış olan bu bireyler sayesinde toplumsal yaşama tutunan kişilerin sayısı artmış olur.

Ancak geçmişiyle bugünü arasındaki uzlaşmazlık ilerleyen yaşlarına gelmiş *Bay Blanc*'ı geç kalınmış, kazanamayacağı bir hesaplaşmaya sürüklemiştir. “Keşke başka biri olsaydım,” diye geçirdi içinden ama hemen uzaklaştırdı bu düşünceleri kafasından. Onun yaşında birinin, ...”(20) gibi ifadelerle dile getirilen hesaplaşmanın ileri yaşlarına gelmiş biri için anlamlı olmadığının aslında kendisi de farkındadır. Kendi içinde kendi özünü arayan *Bay Blanc* bu hesaplaşmada hayatı boyunca olduğu gibi yalnızdır. Modern bireyin temsili olan *Bay Blanc*'ın yaşadığı yalnızlaşma sorunu şu şekilde açıklanabilir:

“Birey olumlu ya da olumsuz birçok şekilde kendisiyle sürekli iletişim halindedir. Ancak kişinin dış dünyayla doğru ilişki içerisinde olması öncelikle kendisiyle kurduğu sağlıklı iletişime bağlıdır. Benini tanımayan, kendi varlığının bilincine erişemeyen veya bir kitlenin değerlerine, yaşam biçimine uzak kalan kişi, bireyi kendi varlığının fakına varıran ve yabancılaşmasının temelinde yatan güç olan yalnızlaşmak kaderiyle karşı karşıya kalır” (Öksüz, 2011: 1704).

Bireylerin kendi dünyalarında yaşama isteği ve yalnızlık duygusunun beraberindeki yabancılaşmanın roman kişilerinin yaşamlarında ortaya çıkan yansıması günlük yaşam içinde sürekli olarak kendini hissettirmektedir (Gelir ve Tütak, 2017: 1104). *Bay Blanc*, mekanik bir hale gelen yaşamında bu yalnızlıktan kurtulmak adına üç kişiye sığınmıştır: annesi, Heike ve Vreni (Graf, 2012). Bu üç kişi onun geçmişi ile yaşadığı hesaplaşmada odak noktasında yer alırken aynı zamanda hayatı sorgulamasında hareket noktası konumundadırlar. Hayatını derinden etkileyen bu kişiler birbiri ardına onun hayatında yer edinir. *Bay Blanc*, modern dünyanın kaosunda ilk önce annesine, üniversitede annesinin yanında olmadığı dönemde Heike'ye, Heike yanında olmadığı dönemde ise Vreni'ye tutunmuştur. Ancak bu kişilere tutunması *Bay Blanc*'ın gerçek hayatla bütünleşmesini sağlayamamıştır. Çünkü Öksüz'ün (2011: 1702) de belirttiği gibi başka insanlarla aynı dünyada yaşayan bireyin diğerlerini anlaması, işaret edilenleri doğru algılaması ve anlamlandırması gerekmektedir. Aksi durumda ortak yaşamın sürdürüldüğü dünyadaki farklılık bireyin yalnızlaşmasına sebep olur.

4.2.*Bay Blanc*'ı Modern Yaşama Hazırlayan Rehber: Anne

Bay Blanc, hayatında yer edinen, tutunduğu üç kişiyi doğru algılayamamış ve anlamlandıramamıştır. Vreni ile evlenmesine karşın mutlu olamamış, Heike ile birbirlerini sevmelerine karşın evlenememiş ve çok sevmesine rağmen annesi ile olan bağı, yaşamsal ritüellerin ötesine geçememiş, annesini mutlu etmeyi çok istemiş ama bunu gerçekleştirememiştir:

“Sadece annesi için, aynı zamanda kendisi için de değil, sadece onun için bir şey yapmayı beceremiyordu. Mutlu olmak, onun mutlu, tombul yanaklı oğlu olmak annesine verebileceği en büyük hediyeydi. Şimdiye ilk kez sadece onun için bir şey yapmak istiyor ama yapamıyordu” (31).

Annesi, onu babasının yokluğunda büyütmüş, kendisinin korunup kollanmaya ihtiyacı olduğu bir toplumda sürekli toplumsal yaşamın kendisine yüklediği sorumlulukları üstlenen, maddi sıkıntılar içinde çocuğunu yetiştirmeye çalışan bir anne olarak modern dünyanın sorunları ile boğuşmuştur. Annesi, toplumsal anlamda çağın kendisine bir çaba olarak aşıldığı kadınlık ve annelik rollerini zamanla eksiksiz yerine getireceği alışkanlıklara

dönüştürmüştür. *Bay Blanc*'ın, annesi ve toplumun diğer üyeleri ile arasındaki bağ belirli alışkanlıklar ekseninde seyreder. Bu alışkanlıkları *Bay Blanc* daha annesi ile yaşarken edinmeye başlamıştır. Modern dünyanın rasyonel düşünen annesi, oğlunu belirli düşünce, davranış ve yaşamsal alışkanlıklarla besler, donatır ve mekanikleştirerek toplumsal yaşama hazırlar. *Blanc*'ın alışkanlıklarla donanması toplumsal yaşamın kaçınılmaz sonucudur.

Her toplum, yaşamını sürdürebilmek için kendi üyelerinin kişiliklerini yoğurarak toplumsal görevleri onların içlerine yerleştirir. Bu görevleri yapmaya zorunlu oldukları bir şey olmaktan daha çok içten gelerek yapmak isteyecekleri bir şey durumuna sokar. “Toplumsal Karakter” tutarlılığını kaybettiğinde birçok birey kendilerinden beklendiği biçimde davranmayacaktır. Toplumun, düzen içinde yaşamını sürdürmesi tehlikeye düşeceği için hiçbir toplum bu tür uygulamalara izin vermez (Fromm, 1997: 55-56). İşte bu nedenle onu büyüten annesi farkında olmadan ona toplumun kendisi üzerindeki etkisini aşlamış, yaşamını topluma göre biçimlendirmesi gerektiğini öğretmiştir. Yaşamını şekillendiren ve yazgısı haline gelen bu toplumsal yaptırımlar nasıl annesine iyi bir evlat yetiştirme rolü biçtiyse, *Bay Blanc*'a da çeşitli görevler yüklemiştir. Hayatı boyunca onu yetiştirmek için uğraşan, bu uğurda kendi hayatını kaçıran annesi gibi o da bu emeğe layık olması gerektiği gibi hareket etmelidir: “Hayatı boyunca ona büyük umutlar bağlamıştı, onun düzgün bir delikanlı, sonra da düzgün, parmakla gösterilecek bir adam olacağına hep inanmış ve bunu ona her zaman söylemişti” (19). Annesine ve kendisine biçilen bu toplumsal roller yüzünden her ikisi de kendilerine ait olmayan bir hayatı yaşamışlardır. Aileyi terk eden baba, çocuğunun eğitimi için gerekli olan ideali ve parayı daha o doğduğunda önlerine koymuştur. *Bay Blanc*'tan ve daha iyi bir hayatı olmasını isteyen annesinden beklenen önlerine konan bu büyük ideali gerçekleştirmeleridir. Toplumsal mekanik düzenin işleyişinin bozulmaması için anne, çocuğunu daha iyi bir yaşama sahip olabilmek ve daha ileriye gidebilmek için çabalayan bir birey olarak yetiştirmiştir.

1204

Çünkü modernizmin ilerlemek, bireysel refah gibi kutsalları vardır. Modernizm kaostan ve bunalımdan çıkış yolu olarak ilerlemeyi gösterir. İlerleme, düzen sözcükleri ve evrensel ilkeler insanlığın ortak amaçları haline getirilir (Uçan, 2009: 2289). *Bay Blanc* kendisinden ulaşılmaması beklenen bu amaçlara erişebilmek için çabalamış, topluma yararlı bir birey olmaya çalışmış, hatta bütün bunlar uğruna hayatı kaçırmış ama bir türlü bu amaçlara da ulaşamamıştır. Bu durumun nedeni, modernizmle beraber ortaya çıkan savaş, yarış ya da mücadele olarak adlandırılabilir yaşam tarzının insanları içine sürüklediği ezen-ezilen, kazanan-kaybeden gibi ikilemlerde aranabilir. *Bay Blanc*, kendisi farkında olmadan ne kadar mücadele ederse etsin modern yaşamın şart koştuğu bu seçeneklerden birinin içine sürüklenmektedir: “Kimseyi haksızlık etmeyecek şekilde davranmaya çalışmıştı ama biri mutlaka mağdur oluyordu tabii” (164).

Bütün hayatı boyunca çalışan, herhangi bir kusur işlemeyen *Bay Blanc*'a göre çalışıp vergi ödediği sürece devlet için önemli olmuştur, ancak huzurevinin parasını ödeyecek parası kalmayınca devletin de beklediği onun biran önce ölmesi olurdu. Buna karşın o yaşlıydı ama hâlâ oy kullanabiliyordu ve İsviçre’de bir değişiklik yapılacaksa onun da söz hakkı vardı (149). *Bay Blanc* böylelikle hayata katılacağını, kendini gerçekleştireceğini düşünmektedir. Ancak Hannah Arendt, özgürlük anlayışını seçme anlayışından ayırır. Seçme özgürlüğü iki şey arasında önceden belirlenen bir güdü ile tercihte bulunan insanın durumu ile ilgilidir. Arendt’in özgürlük anlayışı ise önceden belirlenen ilkelerin insan özgürlüğüne gölge düşüreceğini savunur ve özgür olmayı eylemde bulunmak olarak görür (Yılmaz, 2007: 47). Modern yaşamda ise birey, toplumsal yaşamda en özgür hissettiği durumda bile kendi tarafından belirlenmeyen bir seçeneğin içine sürüklenmektedir. Bu durumun normalliği, ele alınan romanda görüldüğü gibi toplumsal yaşama katılması ile birlikte bireye empoze edilmeye başlanmaktadır.

Kiliseye kabul ayini için annesi *Bay Blanc*'a lacivert bir takım alır. Tezgâhtarlık, temizlik işleri ve terziilik gibi işlerde çalışan annesi ona lüks bir mağazadan bu takımı alabilmek için uzun süre para biriktirmek zorunda kalmıştır. Ancak söz konusu takımı annesi hayatta iken kabul ayini dışında bir daha giymez ve bu elbise sadece dolapta asılı durur (21-24). Tüketim toplumunun bireyi olarak *Bay Blanc*'ın hayatında bu takımın hiçbir işlevsel rolü olmayacaktır. Annesinin davranışlarından hediyeleşme gibi simgesel ve sembolik önem atfedilen olgularda maddi değer boyutunun öne çıkarılacağını öğrenir. Öğrenilen bu davranışlar bilinçli ya da bilinçsiz *Bay Blanc*'ın hayatını yönlendirecektir. “İnsanın evrensel anlamda tarihi bir belleğe sahip olması bireysel boyutta da kendini gösterir. Kişi anımsadığı ya da unuttuğu bütün tecrübelerini beraberinde taşır ve bunlar bazen hiç farkına varmadan kişiyi yönlendirir” (Özher, 2006: 123). Annesi, hâlâ beraber yaşadıkları dönemde önemli kararlar vermek gerektiğinde onun fikrini alırdı, çok daha küçük olduğu dönemlerde ise belli değişikliklerin hoşuna gidip gitmeyeceğini sorardı. 1901 yılında inşa edilmiş eve taşınmadan önce de annesi bu evde oturmayı isteyip istemediğini ve kendine ait bir odası olmasını isteyip istemediğini sormuştu. Ev, *Bay Blanc*'a sevimli görünmemesine karşın uslu bir çocuk gibi davranarak “İsterim!” demişti (29). Çünkü sonuçta annesinin kararının geçerli olduğunu bilmektedir. Deneyimleri aracılığı ile *Bay Blanc* bu tür soruların aslında usulen sorulduğunu, yapması gerekenin modernizmin gereklerine boyun eğmek olduğunu kavramaya başlamıştır.

4.3. Modern Yaşamda *Bay Blanc* İçin Bir Umut: Heike

Bay Blanc'ın hesaplaşmaya girdiği üç kişiden bir diğeri Cambridge'te üniversite yıllarında tanıştığı Heike'dir ve geçmişi ile girdiği hesaplaşmada bu döneme ait anılarının onun için önemli bir yeri vardır. İlk başta temkinli davranışlar sergileyen, karşıdaki ile ilişkilerini rasyonel çerçevede sürdüren *Bay Blanc*, Heike'nin çıkar gözetmeyen ve paylaşımlarında açık biri olduğunu fark edince ona daha çok hayran kalmıştır:

“Ne var ki Heike'nin herhangi bir çıkar hesabı yapmadan kendisiyle paylaşım ne kadar açık olduğunu görünce, duyduğu hayranlık daha da artmış, böylece kendini bu tür davranış biçimlerine uyum sağlamaya mecbur hissetmişti; başta nezaketen sonra aslında kendisi de mutluluk duyduğundan, hatta çoğu kez de gururla yapmıştı bunu” (10).

Heike ile tanışmasından sonra *Bay Blanc*'ın hayatı anlam kazanır, kendi kişiliğini tanımaya başlar. Heike sayesinde düzenli ve rasyonel yaşamından sıyrılabilmiş, kendi duygu dünyasına girebilmiş ve insani duyguları deneyimle fırsatı bulmuştur. Hayatının planlar üzerine kurulu olmasını ve sürekli düzenlemelere göre yaşamayı bırakıp hayatı yakalama imkanını elde etmiştir. Heike ile birlikte normal şartlarda yapamayacağı şeyler yaparak toplumsal yaşamda modernizmin kendine yüklediği rollerin dışına çıkmıştır.

Annesi ve Heike ile olduğu gibi hayatında hiç kimseyle iyi anlaşamamış *Bay Blanc* için iki seçenek mevcuttur: Ya annesinin yanında olduğu gibi modernizmin yüzeysel yaşayan, mekanik, itaatkâr bireyi olacak ya da Heike ile kalıp kendi benliğini oluşturacaktır. *Bay Blanc* İsviçre'ye dönmek, Heike ise İngiltere'de kalmak istemektedir. Her zaman en güvenli yolu seçen *Bay Blanc*'ın tercihi İsviçre'ye dönmek olur ve Heike'ye evlenme teklif etmez. Rasyonalizm temelli Batı düşüncesinin doruğu konumundaki her bilgiyi sistematize eden ve kuralcı yapıya sahip modernizm (Ecevit, 2001: 41) *Bay Blanc*'ın yapacağı seçimde etkili olmuştur:

“Hangi karar olursa olsun, onca yıldır yüzde yüz kesinliğe ulaşınca kadar muhtemel olan ve olmayan her şeyi süzgeçten geçiriyor, ardından- sonunda yüzde yüz garantiye- harekete geçiyordu. Yaklaşık dört yıldır çalıştığı belediye ulaşım hizmetlerinde onun bu özelliğine büyük önem veriliyordu. Hangi iş elini atsa, başarıyla sonuçlanıyordu” (47).

Hayatı boyunca en küçük şey için bile karar verme noktasında önemli bir sorumluluk duygusuna kapılan *Bay Blanc*'ı, yanlış bir seçim yapmamak için gösterdiği gayreti zaman zaman huzursuzluğa sürüklemiştir: “Niçin bu kararı kendisinin vermesi gerektiğini, niçin her şeyin ona bağlı olduğunu sordu birdenbire kendine” (135). Modernizmde bireysel kahramanlıklar söz konusu değildir, bunun yerine akıl, rasyonalite ve akılcı davranışlar ön plandadır. Özveri yerine çıkarların gözetildiği, bir verildiğinde bin almanın düşünüldüğü modern anlayış plana ve programa dayalıdır. Doğal evren anlayışından mekanik evren, mekanik şehir ve mekanik insan anlayışına geçilmesine sebep olan modernizm şehirleri de aileleri de planlamaktadır (Uçan, 2009: 2290). Söz konusu modernizm *Bay Blanc*'ın evliliğini de planlamaktadır. Annesinin ölümü sonrasında Vreni ile evlenen *Bay Blanc*'ın bu kararında duyguları yerine çağın mantıksal dayatmaları belirleyici olur.

4.4. Modern Yaşamda *Bay Blanc*'ın Yol Arkadaşı: Vreni

Gazetede gördüğü bir ilan aracılığı ile tanıştığı Vreni'ye tamamen çıkar odaklı nedenlerle evlilik teklifinde bulunur. Kocasının ölümünden sonra yalnız kalan Vreni, hayatının kalan kısmı için bir yol arkadaşı aramaktadır. Rasyonel amaçlara göre bir hayat sürdürmek için evlenen Vreni ve *Bay Blanc* yaşlandıklarında birbirlerinin yalnız kalmamalarını sağlayacaklardır. Kendine ve topluma yabancılaşmış modern çağın arketipi olan *Bay Blanc*'ın yeni yol arkadaşı da kendisi gibi modern çağın hastalığı ile boğuşmaktadır.

Bay Blanc'a göre Vreni pasif ve uysal olmasına karşın bazen sinsi ve iki yüzü davranmaktadır (47), kendisi ile barışık olmayan Vreni kendisine ve diğer insanlara karşı dürüst değildir (67). Bu nedenle karısı Vreni karşısında tedbirli hareket etmek gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca Vreni'nin *Bay Blanc* ile birçok ortak yanı vardır. *Bay Blanc* nasıl ona tutunarak hayatla mücadele etmeye çalışıyorsa o da *Bay Blanc*'a tutunarak varolmaya çalışmaktadır. Aslında *Bay Blanc*, Vreni'de kendi yaşam biçimini görmektedir ve kendisinde varolan ama başa çıkmadığı bu özellikleri bir başkasında görünce bunları yadırgamaktadır. Öte yandan o nasıl Vreni'nin davranışlarından memnun değilse Vreni de onun davranışlarından hoşnut değildir. Modernizm, toplumsal yaşamı ve bireyleri genel anlamda ortak şekillendirmesine karşın bireylerdeki yansıması farklılıklar gösterebilmektedir. Toplumsal yaşamın *Bay Blanc*'a yüklediği yüklerle Vreni'ye ya da annesine yüklediği yükler farklıdır. Vreni sürekli olarak modernizmin onun başına diktiği efendisi olan kocasına itaat etme görevinden sorumludur. Aksi durumda *Bay Blanc* ile arasındaki anlaşma bozulacak, korunaklı yuvası yıkılma tehlikesi yaşayacaktır. Aslında modern toplumun bireylerinin yaptığı gibi Vreni'nin boyun eğişlerinin nedeni hayatındaki güven, huzur ortamını korumaktır: “Vreni, erkek istemese de ona boyun eğen bir kadındı. Yapması gerekenlerin, yemek pişirmeye başlaması mı yoksa televizyonu açması mı gerektiğinin söylenmesini bekliyordu” (43). Oruç'un (2017: 789) belirttiği gibi modern toplumda birey kendi beklentilerine göre değil, kendisinden beklenenlere göre hareket eder. Yabancılaşan birey kendi değerlerine uzaklaşır, yalnızlık ve iletişimsizlik sorunları yaşar. Başkalarının beklentilerine göre hareket eden birey kendi gerçekliğini yaşayamaz.

Bu durumda yabancılaşma sorunu yaşayan *Bay Blanc* ve Vreni arasındaki evlilik kurumu biçimindeki modern anlaşmada herkes üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. Söz konusu durumu yazar okuyucuya şu sözlerle betimler: “Ne var ki ortak bir yaşam ancak herkes kendi görevini tümüyle yerine getirirse yürütülebilirdi. *Bay Blanc* istisnaları sevmezdi” (48). *Bay Blanc* karşı tarafın üzerine düşen görevi yerine getirmediğini düşündüğünde ise onu acımasızca yargılar:

“*Bay Blanc* için, her zamanki deyişiyle toplumdan uzak bu tür insanların olması, tıpkı dünyanın herhangi bir yerinde savaşın olması gibi bir olguydu. Ama şu anda Vreni'nin, aynı evde yaşadığı karısının, güvenilmez olmaya ve böylece

toplumdan uzak, güvenilirmez insanlar kitlesine dâhil olmaya başlaması, onu büyük bir hayal kırıklığına uğrattıyor ve incitiyordu. İnsanın aynı hayatı paylaştığı biricik insan tarafından sürekli, yarı yolda bırakılmasından daha kötü bir şey olabilir miydi?” (48).

Yaşadığı dünyayı anlamlandıramayan, kendisine ve topluma yabancılaşan *Bay Blanc* evlendiklerinde annesinin, Vreni ise kocasının yasını tutmaktadır. Modernizmin bireylerdeki farklı yansıması sonucunda her ikisinin yakınlarının ölümü ve mezarları karşısındaki tutumu farklı olmuştur. Kocasını Norbert’in ölümünden on beş yıl geçmesine rağmen Vreni her hafta Norbert’in mezarını ziyaret etmektedir. *Bay Blanc* Vreni’nin bu ziyaretlerini duygusuz ve materyalist bir bakış açısı ile değerlendirir. Vreni’nin mezarda yatan Norbert’le konuşması, mumlar yakması ya da çiçekler dikmesi onun için anlamsızdır. Yaşamayan, yaşamadığı için bir değeri olmayan kişi onun için tolere edilebilirdir. Ölüm, *Bay Blanc*’a göre soyut bir durumdur, oysa modernizm bireylerden somut ya da rasyonel olarak açıklanabilir hedeflere yönelmelerini bekler. Bu düşünceye uygun olarak Vreni’nin yapamadığını yapmış, Vreni ile evlendikten sonra annesini düşünmeyi ve onun mezarını ziyaret etmeyi kendisine yasaklamıştır. *Bay Blanc* için hiç kimse kalıcı değildir, yeni olana değer verirken eski olanı göz ardı etmek ona göre kaçınılmazdır.

Bir gün Vreni Norbert’in mezarını ziyaretinden sonra dönüş yolunda kaza geçirir ve hastaneye kaldırılır. Bu durumda *Bay Blanc* Vreni’ye verdiği değeri gözle görülür biçimde göstermelidir. *Bay Blanc* hastaneye arabasında büyük bir çiçek demetinin yanı sıra ağır bir valiz ve Vreni’nin örgü torbası ile birlikte gelir (80). Yanında getirdikleri yabancılaşmış bireyin dünyasını yansıtmaktadır. Getirdiği çiçeğin büyüklüğü ile Vreni’ye verdiği değeri göstermek istemektedir. Yanında getirdiği ağır valiz modern bireyin kaygılarını gözler önüne serer. Modern birey valizinde o kadar çok şey bulundurmalıdır ki sorunlarla karşı karşıya kaldığında ihtiyacı olan bütün eşyalara kolayca ulaşabilmelidir. Diğer taraftan Vreni’nin rahatsızlığı sırasında karşılaşabileceği gündelik sıkıntılar onu huzursuz etmeye yetmiştir. Her şeyin kendiliğinden, onun düzenini etkilemeden hallolmasını dilemesine rağmen bunun imkansız olduğunun ve yapması gerekenin böyle bir durumda gerektiği kadar esnek davranmak olduğunun farkındadır.

İlerleyen süreçte Heike’nin Polonya’daki akrabalarından aldığı mektuptan Heike’nin öldüğünü ve kendisine ondan kalan mirası almasını istediklerini öğrenir. Çalıştığı şirketin kendisini Polonya’ya bir iş seyahatine göndermesi vesilesi ile Heike’nin akrabalarını ziyaret eden *Bay Blanc*, Heike’nin bıraktığı mirasın ona Cambridge’te üniversitede okuduğu dönemde kendisinin aldığı yüzük olduğunu öğrenir. Yüzüğü alan *Bay Blanc* Heike’nin mezarını ziyaret eder. Vreni ile evlendikten sonra annesinin mezarını ziyaret etmeyen, yas tutmayan, Vreni’nin Norbert’in mezar ziyaretlerini anlamsız bulan *Bay Blanc* Heike’nin mezarı başında yıkılır, dehşeti yaşar. Bu bağlamda hem çok sevdiği annesi hem de Vreni’nin kaybı onun için olağan bir durum olmasına karşın Heike’nin mezarı onun için taş ve topraktan ötesidir. Hayatına anlam katan ve kendini gerçekleştirme fırsatı sunan Heike artık yoktur ve asla dönmeyecektir.

Polonya’dan İsviçre’ye döndüğünde *Bay Blanc* Heike’den aldığı yüzüğü takıp takmama ikilemine düşer. Duygusal anlamda Heike’den aldığı yüzüğü takmak istemesine karşın bunu yapamayacaktır. Yüzük aslında onun modernizmle mücadelesinin temsili niteliğindedir. Heike’nin ve Vreni’nin yüzüğü arasında karar vermekte zorlanan *Bay Blanc* rasyonel bakış açısı nedeni ile Vreni’nin yüzüğünü takacaktır. Vreni’nin yüzüğünü çıkartıp Heike’nin miras bıraktığı yüzüğü takması durumunda kendi özgürlüğünü gerçekleştirme yolunda önemli bir adım atacaktır. Ancak modernizmin kendisine sunduğu özgürlük buna izin vermemektedir: “Aslında ona özgürlük tanımayan böyle bir özgürlüğe sahip olmak çıldırtıyordu onu” (135). Modernizmin kendisine sunduğu özgürlüğün içine hapsolan *Bay*

Blanc, Heike'nin yüzüğünü ancak Vreni öldükten sonra takabilecektir. Bu durum, *Bay Blanc*'ın kendini gerçekleştirmek istemesine karşın modernizmin ördüğü özgürlükler hapisanesinin sınırları içinde özgürlüğünü yaşayabildiğini göstermektedir. *Bay Blanc* kendi bireysel kararlarını alıyormuş gibi görünse de aslında ait olduğu toplumun emirlerine boyun eğmektedir. “Modern birey kendisini birey olarak hissedenden ancak birey olmaktan uzak, farkında olmadığı bir bütünün parçası olmuştur” (Topsakal, 2011: 40) ve birey ancak bu bütün içinde yaşamını sürdürebilmektedir.

4.5.Modern Yaşamda Son Perde: *Bay Blanc*'ın Kendisiyle Hesaplaşması ve Ölümü Bekleyişi

Bay Blanc yaşı iyice ilerleyince yaşlılar sitesinde bir daireye yerleşir. Ona göre bu çok basit bir şeydir. O da her insan gibi sürekli yaşlanmaktadır, çok yaşlandığı, dul olduğu ve bir huzurevinde kaldığı için ölümü beklemekten başka yapacak bir şeyi yoktur (147). Yaşına göre durumunun iyi olduğu ve hareket etmesi gerektiği söylendiğinde şu sorgulamayı yapar kendi kendine: “Ama hayatı öyle ya da böyle sona erecekse niçin hareket edecekti ki? Hareket etmekten keyif almıyorsa hareket etmesinin ne anlamı vardı?” (150). Bu sorgulama kendi yaşamı için de geçerlidir. Eğer yaşamı boyunca kendi değerlerine değil de toplumsal dayatmalara göre yaşayıp hayattan keyif almadıysa hayatın nasıl bir anlamı olabilirdi? Yazar *Bay Blanc*'ın yaşadığı hesaplaşmayı ironik bir biçimde gözler önüne serer: “Bu bir roman olsa, *Bay Blanc* bir kahraman olmaz, bir kitapta hayatı ancak bir komediye konu olurdu” (153). İçinde bulunduğu durumu kurgusal bir romandaki övgüyle anlatılacak bir roman kahramanı ile özleştirilemeyeceğini, kendi yaşadıklarının ancak komedi türüne uygun olduğunu belirtir. Korunaklı bir liman bulmak adına tercihlerden kaçınmasına, duygularını yaşayamamasına sebep olan bu durum kendini bile güldürmektedir: “En sevdiği çay buydu, *Bay Blanc* en çok hangi çayı sevdiğini kendine sorduğunda, en çok sevdiği herhangi bir çay olmadığı yanıtını vermek istemediğini fark etmişti; en sevdiği çay, o sırada içtiği çaydı. Kendini tutamayıp güldü bu yanıtı” (154). Yaşamının son zamanlarında, geçmişi ile girdiği bu hesaplaşma döneminde bile onun için rasyonalite ve maddi kaygılar ön plandadır. Tutunacağı kimsenin hayatta olmadığı, annesinin, Heike'nin ve Vreni'nin öldüğü bu süreçte *Bay Blanc* düşlere, fantazilere ve nihayetinde kendinin de yakın gelecekte gömüleceği mezarlara sığınarak hayatının son dönemlerini anlamlandırmaya çalışır: “(...) ancak Vreni öldükten sonra tekrar mezarlığa gitmeye başlamıştı. Vreni ölmüştü ama *Bay Blanc*'ın şimdi başka bir görevi olmuştu. Vreni'nin mezarına özen gösterme görevini kimse onun elinden alamazdı (...)” (156).

Bay Blanc kendisinden farklı olanı, farklı toplumları ve ülkeleri yargılamak salt realizmi hareket noktası olarak görmektedir: “Böyle konularda realist biriydi *Bay Blanc*: İsviçreli kötü duruma düşecek olsa, kimsenin yardım etmeyeceği kesindi” (53). Çağdaş batılı insanın toplumsal ve zihinsel durumlar karşısındaki tutumu benmerkezcidir. Benmerkezci bakış açısında birbirleri ile bağımsız bireyler olarak karşılaştıklarını, kültürel olguların da kendi kendine egemen bireylerin ifade ettiği nesnelleştirici yapılar olduğunu düşünürler. Klasik bir kentsoylu ütopyası olan benmerkezcilik bireylerin bağımsız olduklarını ve kendileri hakkında sınırsız ölçüde söz sahibi olduklarını kabul eder. İçinde yaşanılan çağ iş ve boş zaman alanları olarak değerlendirilebilecek olan kamusal ve özel alanları birbirinden ayırır. İş ile ilgili alan gereklilik ve zorunlulukların alanı iken, boş zaman alanı ise özgürlüğün ve özelliğin alanı olarak görülür (Mecklenburg, 2011: 243-244). Modern hayatta büyük şehir ile ev arasındaki olumsuz etkileşim, özel hayat ve kamusal hayat arasında bir dengesizliğin oluşmasına neden olmuştur. Kamusal alanda kalabalık içindeki sessiz bireylere dönüşen bireyin özel alan ihtiyacı ev özlemi haline gelmiştir (Talu, 2010: 147). Modern dünyada eve hiç olmadığı kadar güçlü bir özlem duyulmaktadır. Bunun nedeni ev ile modern dünya

arasındaki diyalektikte aranabilir. Ev, dış dünyanın sorunlarına karşı bir sığınak işlevi görür (Talu, 2010: 158).

Bay Blanc, Vreni ile evlenene kadar kirada oturmuş, çocukluk döneminden itibaren bir ev sahibi olmanın önemini kavramıştır. Bir kiracı olarak her an evden çıkarılma korkusu yaşaması nedeniyle annesi ve kendisi ev sahipleri ile sürekli temkinli bir ilişki sürdürmüştür. Hayatı boyunca bu tür huzursuzluklar yaşayan *Bay Blanc*, Vreni'den kalan ev ile birlikte bu huzursuzluğuna son vermiştir. Ancak modern çağ bu sırada başka bir sıkıntı ile onu huzursuz etmiştir. Hayatının son döneminde maddi sıkıntıları artan *Bay Blanc*'a Bayan Imfeld ve Bay Geier evi satmaları için ısrar etmektedir: “Karar verme özgürlüğünün kısıtlanması ve evi satmaktan başka çaresinin kalmaması onu öfkeliyor; kendini savunamamak, çalışıp para kazanamamak onu çok sinirlendiriyordu” (160). Modern çağda bireyin yakaladığı huzur bir huzursuzluğu da beraberinde getirmektedir. Bu gerçeğe karşın bu defa *Bay Blanc* yazgısal dayatmalara boyun eğmeyecek, kendini gerçekleştirme yoluna gidecek, düşüncelerini eyleme dökmeye karar verecektir: “Bütün hayatı boyunca kendine ait bir evinin olmasını hayal etmişti, işte şimdi tam hayali gerçek olmuşken onu satacak değildi. Asla satmayacaktı evini” (161). Geçen’e (2012: 1216) göre birey oluşturduğu ve temel gerçeklik olarak benimsediği kendilik değeri ile dünya değerlerini kıyaslaması sonucu bu değerler arasında kopukluğu fark edecektir. Bunun sonucunda kendi karşısına konulan dünya ile çatışmaya girecektir. Kendisine dayatılanı kabullenmeyen birey ulaştığı benlik bilinci ile dayatılanı değiştirme ve hayata müdahale etme kudretini göstererek yazgısallığa teslimiyet yerine başkaldırıyı seçer. Yazgısına başkaldıran ve dayatmalara direnen *Bay Blanc* evini satmaz.

Ancak modern hayatın baskı ve adaletsizliklerine karşı mücadeleye girişmenin yararı olmayacaktır. Bireyin özgürlük düşleri zincirlerine yeni kilitler takmasına sebep olacaktır (Berman, 2012: 57). *Bay Blanc*, modernizmin kendine bir sığınak, bir koranak haline getirdiği evi koruyarak modernizmin önüne koymuş olduğu ideal için savaşılmıştır. Yıllarca bir ev özlemi yaşayan ve ev sahibi olmak için çabalayan birey, şimdi ise bu evi korumak için mücadele etmek zorundadır. Bu durum *Bay Blanc*'ın hayatının son döneminde girdiği hesaplaşmanın, modernizmin kısır döngüsünde çırpınmaktan öteye gidemediğini göstermektedir.

5.Sonuç

Modernizm insan hayatını hem toplumsal hem de bireysel açıdan sarsmıştır. Modernizm ile birlikte ortaya çıkan betimlemeler modern toplumun tipik bireyi olan *Bay Blanc*'ın yaşamını da tasvir etmektedir. Talu'ya (2010: 165) göre modern birey yersiz-yurtsuzdur, yalnızdır, huzursuzdur, yabancılaşmış, standartlaştırılmıştır, rasyonelleşmiş yalıtılmıştır, aşırı bireyselleşmiştir, ev özlemi çekmektedir, modern birey kaçış düşlerine sürüklenmektedir.

Bu betimlemelerle örtüşen, yaşamı ellerinin arasından kaçıp giden *Bay Blanc* yaşlılık döneminde odak noktasında annesi, Heike ve Vreni'nin yer aldığı içinden çıkamayacağı bir hesaplaşmaya girer. Akıllı, mantığı ve rasyonaliteyi temel alarak girdiği huzur ve güven arayışı onu, sonu gelmez huzursuzluklara ve güvensizliklere sürükler. Annesinin rehberliğinde hayata hazırlanan *Bay Blanc* modernizmin kabul ettirdiği bütün dayatmaları içselleştirir. Heike ile tanışması ona kendini gerçekleştirme fırsatı sunmuştur, ama modernizm onu cevabı önceden belirlenmiş olan seçimlere zorlar. Heike ile memleketi İsviçre'ye dönmek arasında yaptığı seçimin cevabı belirlidir: İsviçre'ye bildiği, tanıdığı, ülkesine döner ve hayatı yakalama fırsatını kaçırmaz. *Bay Blanc*, sevdiği insan ile evlenemeyen, annesinin ideallerini gerçekleştiremeyen ve evlendiği insanla mutlu olamayan, kaybeden bir bireydir. Sonuç olarak, hayatının son dönemlerinde bu kaybedişlerinin nedenini sorgulayan *Bay Blanc*'ın çabalarının, modern yaşamın içinde çaresiz çırpınışlardan öteye gidemediği düşüncesine

varılabilir. Kendine ve topluma yabancılaşan *Bay Blanc*'ın, hayatı kaçırmış, değer verdiği insanları toprağa vermiş, kendi değerlerine ulaşamamış ve modernizmin oynadığı oyunun son perdesinde kendi kendi ile hesaplaşma rolünü gerektiği şekilde oynayarak öleceği zamanı bekleyen bir birey olduğu savunulabilir.

Kaynakça

- Asutay, B. (2018, Şubat). Antik Yunan Kültürü, Aydınlanma ve Fin de Siecle (Yüzyıl Sonu) Üçgeninde Sanatçı Sorunsalı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (55), 31-36.
- Aytaç, G. (1991). *Edebiyat Yazıları 2*. Ankara: İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Berman, M. (2012). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor* (15. bs.). Ümit Altuğ ve Bülent Peker (Çev.). İstanbul: İletişim.
- Çiçek, N. (2015). Franz Kafka'nın Eserlerinde Yabancılaşma Problemi. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 5 (1), 141-162.
- Ecevit, Y. (2001). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim.
- Eliuz, Ü. (2016). Toplumsal Değişimin Metinvarlığa Yansımaları: Kavram Cinayetleri. İçinde: H. İ. Delice (Ed.), *Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu (28-30 Nisan 2016) Bildiriler Kitabı 1. Cilt* (s. 87-99). Bartın: Bartın Üniversitesi.
- Fromm, E. (1997). *Psikanaliz ve Zen Budizm* (5. bs.). İlhan Güngören (Çev.). İstanbul: Yol Yayınları.
- Geçen, S. (2012, Summer). İsmet Özel Şiirlerinde Başkaldırı/Modernizmin Yozlaştırdığı Düzene Başkaldırı. *Turkish Studies*, 7(3), 1215-1228.
- Gelir, Y. ve Tütak, M. (2017). Modernist Bir Yazar Olarak Yusuf Atılgan. *Ulakbilge*, 5(13), 1091-1108.
- Graf, R. (2012). *Bay Blanc*. Yeşim Tükel Kılıç (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- İlhan, N. (2012, Kış). Yabancılaşma Olgusu ve Kürk Mantolu Madonna Romanı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (20), 41-59.
- Karakuş, M. (1995). Ortaçağ Alımlamasında İçerik ve Yöntem Sorunları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, IX, 69-83.
- Läubli, M. (2009). Ein spätes Geschenk. Roman Graf erzählt in seinem Debüt „Herr Blanc” vom Misslingen des Lebens. (Erişim: 12/01/2019), <https://literaturkritik.de/id/13498>.
- Mecklenburg, N. (2011). Çağdaş Edebiyat Kuramları. İçinde: A. O. Öztürk, Z. Gülmüş ve N. Akpınar Dellal (Yay. Haz.), *Alman Dili Edebiyatı ve Kültürü Üzerine Araştırmalar Prof. Dr. Hüseyin Salihoğlu Armağanı* (s. 233-250). Ankara: Barış Kitap.
- Oruç, O. (2017, December). Yaban'da Yabancılaşma ve Aidiyet Sorunu. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(4), 787-800.
- Öksüz, E. (2011, Summer). “Cam ve Elmas” Romanında İletişim/Sizlik ve Yabancılaşma Temaları. *Turkish Studies*, 6(3), 1697-1704.
- Özbek, Y. (2007). *Okumak, Anlamak, Yorumlamak*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Özger, M. ve Parlakpınar, M. (2012,Fall). Aslı Erdoğan'ın Anlatılarında Ontolojik Sorunlar. *Turkish Studies*, 7(4), 2561-2575.

- Özher, S. (2006). Çağdaş İnsanın Tutamak Arayışı: “Aylak Adam”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 121-129.
- Sazyek, H. (2013, Spring). Grotesk-Yabancılaşma İlişkisi Bağlamında Tanpınar’ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü. *Turkish Studies*, 8(4), 1243-1267.
- Talu, N. (2010). Modernlik Söylemi: Endişeli Bakışlarda Modern Birey. *METU JFA*, 27 (2), 141-171.
- Topsakal, S. (2011). *Hasan Ali Toptaş Romanlarında Postmodern Öğeler*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Uçan, H. (2009, Fall). Modernizm/Postmodernizm ve J. Derridanın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi. *Turkish Studies*, 4 (8), 2283-2306.
- Yıldırım, M. (2012). *Kısa Anlatı Türleri ve Öğretimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yılmaz, Z. (2007). *Hannah Arendt’te Özel Alan-Kamusal Alan Ayrımı ve Modern Çağda Toplumsal Alan*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.